

SOYKIRIM SUÇU SİYASALLAŞTIRILMAMALIDIR

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2025 / 6

24.02.2025

Filistinde insanlığın kendinden utandığı zamanlar yaşanırken, dünyanın başka bir yerinde, Afrikada, dünün soykırım mağdurlarının, bugünün katliam faillerinin başrolünde bulunduğu gelişmeler yaşanmaktadır. Söz konusu sorun, Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DKC) ve Ruanda arasında yaşanırken, Avrupa Birliğinin (AB) konuya belirli ölçüde sessiz kalması ise yine AB yanlısı *euobserver*ca eleştirilmiştir.

Geçtiğimiz günlerde, *euobserver*da The EUs unwavering support for Rwanda must end now [\[1\]](#), (Tr. *ABnin Ruandaya Koşulsuz Desteği Artık Sona Ermelidir*) başlıklı makaleleri ile Kristof Titeca and Eric Kennes dikkat çekmiştir. Başlığından da anlaşılacağı gibi, makalede AB üye devletlerinin ve kurumlarının açıkça eleştirildiği görülmektedir.

Makale, Ruandanın M23[\[2\]](#) isyanını destekleyerek Demokratik Kongo Cumhuriyetinin doğusunda yer alan Gomayı ele geçirmesi ve bölgedeki çatışmayı tırmandırması üzerine Avrupa Birliğinin politikalarını eleştirmektedir. Uluslararası ilişkiler perspektifinden bakıldığında, bu durum güç politikaları, çıkar çatışmaları ve uluslararası normların ihlali bağlamında önemli bir örnek teşkil etmektedir.

26 Ocakta M23, Ruanda ordusunun desteğiyle Gomayı ele geçirmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) raporları, Ruandanın M23e 3.000-4.000 asker ve doğrudan askeri yardım sağladığını doğrulamaktadır. Söz konusu destek, 2021 yılından beri genişleyen isyanın Bukavuya ilerlemesiyle DKCde potansiyel bir ilhaka işaret etmektedir. Başka bir deyişle, sayılarla ifade edilmesi gerekirse, iki milyon insanın yerinden edilmesi, insani krizi derinleştirdiği olarak yorumlanabilir.

Makalede, ABnin ise Ruandaya yönelik tutumunda tutarlı politikalar izlemekten uzak bir performans sergilendiği ortaya konmaktadır. 2022 ve 2024te Avrupa Barış Fonu aracılığıyla Ruanda ordusuna Mozambikteki barış operasyonları için 40 milyon Euro sağlanmış; ancak bu yardımın DKCdeki savaşı finanse ettiğine dair eleştiri sesleri

yükselmiştir. Ayrıca, 2023 yılındaki 900 milyon Euroluk Global Gateway yatırımı ve 2024teki kritik mineraller için bir mutabakat imzalanmıştır. Bahsi geçen anlaşmalar, Ruandanın M23e desteğinin bilindiği bir dönemde yapılarak DKCde protestolara yol açmış ve ABnin bölgedeki meşruiyetini zedelemiştir.

Uluslararası Tepkiler ve Çifte Standartlar

2012 □ 2013 tarihlerinde M23ün Gomayı ele geçirdiğinde AB ve üye devletler yardım kesintileriyle sert tepki vermişti. Ancak bu kez, Belçika, Almanya ve Birleşik Krallık dışında somut adım atılmamıştır. Fransa ise TotalEnergiesin Mozambikteki 20 milyar Euroluk gaz projesini koruma amacıyla Ruandaya desteği sürdürerek yaptırımları engellemiştir. Makale, ABnin Ukraynadaki ihlâllere verdiği tepkiyle kıyaslandığında DKCdeki etkisizliğini çifte standart olarak nitelemektedir. Makalede belirtildiği gibi, Ruanda, Afrikanın Singapuru olma hedefiyle sağlık gibi alanlarda gelişim sağlamış ve barış gücü katkılarıyla uluslararası desteği kazanmıştır. AB ve özellikle Fransa, ulusal çıkarlarını (enerji güvenliği, mineral erişimi) önceleyerek Ruandaya ayrı bir önem vermektedir. Frnsanın Ruandayı kayırmasının yanı sıra, ABnin uluslararası hukuku koruma ve insani krizleri önleme konusundaki başarısızlığı, liberal normlarla çelişmektedir. Fransanın 1994 soykırımından kalan suçluluk kompleksi, ABnin Ruandaya yönelik eleştirel yaklaşımını yumuşatmaktadır.

Makalede, mevcut durumun DKC-Ruanda sınırında Kırım benzeri bir değişikliğe yol açabileceği ve Afrikada irredantist hareketleri tetikleyebileceği de belirtilmiştir. ABnin anlaşmalardaki şartları uygulamaması, bölgedeki otoritesini daha da zayıflatma ihtimali ve Batı karşıtı hükümetlerin yükselişine zemin hazırlayabilmesi de makalede bahsedilen diğer önemli konulardandır. Makale, ABnin Ruandaya net bir tavır almasını ve mevcut anlaşmaları sona erdirmesini önermektedir. ABnin Ruanda politikası, uluslararası hukuk ve meşruiyet bağlamında pragmatist bir mücadeleyi açıkça ortaya koymaktadır. ABnin etkisizliği, Orta Afrikadaki çatışmayı daha da körükleyebilecek ve ABnin küresel güvenilirliğini riske atabilecektir. Bu, uluslararası sistemde normlar ile güç politikalarının çatıştığı başka bir örneği daha gözler önüne sermektedir.

Ruanda Soykırımının Kısa Tarihçesi

Ruanda Soykırımı, 6 Nisan 1994te Ruanda Devlet Başkanı Juvénal Habyarimananın uçağının şaibeli düşüşü ile tetiklenen ve yaklaşık 100 gün içinde 800.000 ila 1 milyon Tutsi ve ılımlı Hutunun katledilmesiyle sonuçlanan bir katliamdır. Ancak bu olay, tek başına bir neden değildir. Uzun süredir biriken tarihsel, sosyal ve politik dinamiklerin bir sonucudur. Uluslararası ilişkiler perspektifinden bakıldığında, soykırımın temel nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Ruanda, önce Almanya (1890-1916) ve ardından Belçika (1916-1962) tarafından sömürgeleştirildi. Belçika yönetimi, Tutsi azınlığı (nüfusun yaklaşık %14ü) Hutu çoğunluğuna (%85) karşı kayırarak, etnik kimlikleri katı bir şekilde ayırttı ve Tutsileri yönetimde üstün pozisyona getirmiştir. Bu, Hamitik ideoloji adı verilen ve Tutsilerin daha

üstün bir ırk olarak görüldüğü sömürgeci bir politikadır[3].

1930larda Belçika, kimlik kartlarına etnik kökeni zorunlu hale getirmiş, bu da etnik ayrımların kalıcı olmasına neden olmuştur. 1959daki Hutu ayaklanması ve 1962de bağımsızlığın kazanılmasıyla Hutular iktidara gelmiş, ancak bu kez Tutsilere karşı ayrımcılık başlamıştır. Bu tarihsel miras, etnik gerilimi soykırıma zemin hazırlayan ana faktörlerden biri haline getirmiştir[4].

1990da, Ugandada sürgünde yaşayan Tutsi kökenli Ruanda Yurtsever Cephesi (RYC), Paul Kagame liderliğinde Ruandaya saldırarak iç savaşı başlatmıştır. Hutu hükümeti, bu tehdidi kullanarak Tutsileri iç düşman olarak propaganda malzemesi haline getirmiştir[5].

Yukarıda ele aldığımız konudan ayrı olarak değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da *euobserver*in tarafsızlığıdır. İnternette *euobserver* ile geniş çaplı bir araştırma yapıldığında, yayın organını kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olduğu görülebilmektedir. Buradan yola çıkarak, tarafsız ve demokratik bir çizgide bulunduğunu düşünmek doğaldır. *euobserver* isimli yayın kuruluşu, genellikle AB yanlısı tutumu ile ön plana çıkmaktadır. Tabii bu durum AB tarafından da memnuniyetle karşılanmaktadır. Ancak yukarıda değerlendirdiğimiz haber göz önünde bulundurulduğunda, AB kuruluşlarının ve AB üye devletlerin eleştirildiğini görebiliyoruz. Yine de *euobserver*in tarafsız ve demokratik duruşunu AB ekseninde sınırlı seviyede tutulduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Demokratik Kongo Cumhuriyetinin uzun zamandır ABnin, özellikle de Fransanın para ve askerle beslediği Ruanda tarafından taciz edildiği internette ancak derinlemesine bir araştırma yapıldığı zaman görülebilmektedir. ABnin can kaybı sayısı temelli bir tepki vermek mekanizması olduğu Filistin katliamları sırasında da açıkça görülmüştür. *euobserver* isimli yayın kuruluşunun da bu sürece katkı verdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Yeteri kadar kişi hayatını kaybetmez, haksızlığa ve tecavüze uğramazsa, zulmün üzerinden belirli bir süre geçmezse, söz konusu sorunun bir değeri de yoktur. Ancak, konunun geç değerlendirildiğine yönelik eleştirilerin önüne geçmek için tarafsız ve demokratik AB zihniyeti, *euobserver*in kendini ölçülü derecede eleştirmesine izin vermiştir.

*Görsel: https://www.kas.de/o/adaptive-media/image/31198358/hd-resolution/Karte_Kongo_Jona_Thiel.jpeg?t=1718965068266

[1] Kristof Titeca ve Erik Kennes, The EUs Unwavering Support for Rwanda Must End Now, *euobserver*, euobserver.com, 4 Şubat 2025, <https://euobserver.com/africa/arce9b9340>.

[2] M23 isyanı, Ruandadaki 1994 soykırımının ardından yaşanan Tutsi mültecilerin geri dönüşü ve bu süreçte çıkan çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle, 2008-2009 yıllarında yaşanan Üçüncü Kongo Savaşı'nda, Kongo hükümeti ile M23 arasındaki çatışmalar belirtilmektedir. 2012 yılında M23, Kongodaki Goma şehrini ele geçirmiştir. Bu, isyanın önemli bir dönüm noktası oldu ve halk tarafından başlangıçta olumlu

karşılanmıştır. Ancak, savaş sırasında M23 tarafından çeşitli insan hakları ihlalleri gerçekleşmiştir. M23ün Gomayı ele geçirmesi sırasında, zorla asker alımı, çocukların ve ergenlerin silah altına alınması gibi ciddi ihlaller yaşanmıştır. Ayrıca, Human Rights Watcha göre, M23 tarafından 24 cinayet işlendiği rapor edilmiştir. Kongo ordusu (FARDC), Gomadan çekilirken, Minovada ciddi insan hakları ihlallerinde bulunmuştur. Bu dönemde, 128 tecavüz vakası kayıtlara geçti, ancak sadece dokuz asker tutuklandı ve soruşturmalar yetersiz kalmıştır. 1 Aralık 2012de M23 Gomadan çekilmiş ve ardından Kongo hükümeti ile müzakereler başlamıştır. Ancak, bu süreçte M23nin talepleri ve müzakerelerin sonuçları hakkında net bilgi verilmemiştir. (Steffen Krüger. M23 REBELLION: A FURTHER CHAPTER IN THE VIOLENCE IN EASTERN CONGO. Edited by Gerhard Wahlers. REFORMS IN EUROPE. Konrad Adenauer Stiftung, 2013. <http://www.jstor.org/stable/resrep10115.7>.)

[3] Rwanda: How The Genocide Happened, *BBC*, bbc.com, 17 Mayıs 2011, <https://www.bbc.com/news/world-africa-13431486>.

[4] Rwanda: How The Genocide Happened, *BBC*, bbc.com.

[5] Remembering the Rwandan Genocide, *Council on Foreign Relations*, cfr.org, 10 Nisan 2024, <https://www.cfr.org/podcasts/remembering-rwandan-genocide>.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "SOYKIRIM SUÇU SİYASALLAŞTIRILMAMALIDIR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 6. Şubat 24. Erişim Nisan 09, 2026. <https://avim.org.tr/public/tr/Analiz/SOYKIRIM-SUCU-SIYASALLASTIRILMAMALIDIR>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır